

HELSINSKÝ PROCES A SOUČASNÁ EVROPA

Koncem ledna tohoto roku se v Praze uskutečnilo 2. zasedání Rady ministrů KBSE (Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě). Mělo zásadní význam, neboť jednoznačně a výrazně potvrdilo životaschopnost a perspektivnost helsinského procesu, jeho nezastupitelnost při řešení dnešních i budoucích problémů Evropy a také jeho schopnost pružně se přizpůsobovat potřebám vyplývajícím ze změn současného světa.

Dokladem toho se stalo především přijetí deseti republik bývalého Sovětského svazu, z toho sedmi neevropských, za členy KBSE. Tím helsinský proces dostal novou dimenzi. Z instituce evropsko-americké se změnil na instituci evropsko-americko-asijskou. To představuje novou fázi helsinského procesu. Hlavní směr jeho působení v nadcházejícím období bude spočívat nejen v upevňování pozitivních vývojových trendů ve střední a východní Evropě, ale také v postupném rozšiřování hodnot a zásad KBSE, tedy demokracie, lidských práv a základních svobod, právního státu a tržního hospodářství do nového prostoru, vzniklého přijetím nových členů. To je obrovský, složitý úkol spojený s odpovídající odpovědností.

Tím se však historické poslání helsinského procesu, který tak významně přispěl k překonání rozdělení Evropy a obnově demokracie v celoevropském měřítku, nevyčerpává. Naopak, hlavní úkoly na helsinský proces teprve čekají, totiž přeměna společenství KBSE, které zaplňuje obrovský prostor od San Franciska po Vladivostok, v pevný a fungující systém dávající účinné a spolehlivé záruky mírové spolupráce, harmonické koexistence a stále hlubší politické integrace na demokratických zásadách. Těžiště systému bude i nadále v Evropě.

Úsilí o dosažení tohoto konečného cíle bude krajně náročné, bude zahrnovat mnoho kroků na dlouhé cestě. Jeho východiskem se stane naplňování principů a přístupů zakotvených v základním programovém dokumentu KBSE, v **Chartě pro novou Evropu**, přijaté na pařížském summitovém zasedání KBSE v listopadu roku 1990.

Pařížská Charta pro novou Evropu - základní kodex nového evropského uspořádání

Pařížská Charta představuje dokument zásadního významu především ve dvou ohledech:

1. Právě jí vyústil soubor dokumentů, který položil politicko-právní základy pro postupné vytváření nového bezpečnostního systému v Evropě, jenž je založen jak na sjednocení Německa, tak i na sjednocování Evropy namísto uspořádání spočívajícího na bipolární konfrontaci mezi Východem a Západem a tím i hegemoniálního postavení obou supervelmocí. V tomto dokumentu projevily nejen všechny evropské státy, ale také Sovětský svaz, USA a Kanada, na úrovni svých nejvyšších představitelů jednoznačně politickou vůli přistoupit bez odkladu ke společnému budování nové Evropy, ve které by se prosadily nejen společné zájmy, ale současně i evropská identita a jí odpovídající hodnotové kategorie při zachování národní a regionální různorodosti.

2. V tomto dokumentu byly zároveň nejsouhrnněji formulovány cíle, obsah i přístupy politiky vedoucí k nové Evropě. Cílem je Evropa sjednocená, demokratická a prosperující.

Zásadní význam má, že všichni signatáři se shodli na obsahových základech nové Evropy:

- Právní stát s pluralitním demokratickým politickým systémem zajišťujícím všechna základní lidská práva (individuální i kolektivní).

- Tržní ekonomika spojená se sociální a ekologickou politikou.

- Mezinárodní vztahy založené na důsledném respektování základních principů mezinárodního práva, jmenovitě stěžejních zásad helsinského Závěrečného aktu.

Pařížská Charta současně formuluje i nové pojetí bezpečnosti v Evropě:

- Zásadu rovné bezpečnosti pro všechny.

- Zásadu jejího zajištění na kooperativním - společném základě.

- Zásadu, že evropskou bezpečnost nelze omezovat jen na vojenské aspekty, ale že v ní značnou převažovat především aspekty nevojenské.

Převratný význam má též důraz, který signatáři pařížského dokumentu dávají na tzv. lidskou dimenzi a s ní spojený občanský prvek s tím, že sjednocování se Evropy musí probíhat na nejrůznějších rovinách při narůstajícím významu nevládních aktivit.

Pařížská Charta tak nabízí politickou filozofii procesu vytváření nové Evropy, která by měla mít integrující funkci při spojování všech proudů ovlivňujících nové evropské uspořádání a celé společenství KBSE.

Vývoj v současné Evropě - základní rysy a nové faktory

Vývoj po pařížském summitu KBSE ozřejmil, že cesta ke společné demokratické a prosperující Evropě bude složitá a dlouhá s mnoha překážkami a riziky.

Dokazují to zejména tyto základní skutečnosti:

- Vývoj v Evropě jako celku probíhá velmi nerovnoměrně. Zatímco její západní část charakterizuje stabilita, prosperita a pokračující integrační procesy, ve východní polovině evropského kontinentu doprovázejí hluboké a současně široce pojaté transformační procesy, narůstající napětí v ekonomické a sociální oblasti, vyvolávající desintegrační a destabilizační tendence.

- Tyto tendence jsou výrazně prohlubovány rostoucími národnostními a etnickými konflikty, které dále citelně destabilizují tuto část Evropy, pro níž je příznačná právě mnohonárodnost a nedotčené národně-emanipační snahy.

- Těmto snahám a tendencím byl ve východní Evropě otevřen prostor vytlačení sovětské nadvlády a odstranění totalitních režimů. Vzniklo při tom mocensko-bezpečnostní vakuum, které má dopad na celou Evropu a její stabilitu.

Tyto skutečnosti se v roce 1991 výrazně projevily především ve dvou mimořádně závažných událostech, které ve svých důsledcích představují kvalitativně nové faktory v celoevropském procesu. Je to ozbrojený konflikt v Jugoslávii a rozpad Sovětského svazu, urychlený neúspěšným "protigorbačovským" pučem.

Tragický vývoj v Jugoslávii poskytl poučení zejména ve dvou ohledech. Jednak v tom, že neřeší včas emocionálně podmíněné národnostní problémy vede k nekontrolovatelnému vývoji, v němž se prosazuje napětí a násilí se všemi důsledky. Za druhé pak v tom, že řešit takové, zejména ozbrojené konflikty je velice obtížné, přitom pomoc zvenčí se prosazuje jen těžce a s vynaložením velkého úsilí. Proto se také nemohly v jugoslávském případě účinně uplatnit teprve vytvářené mechanismy KBSE. A o mnoho lépe se neprosadily ani aktivity daleko vyspělejších Evropských společenství (ES).

Teprve koncem roku 1991 se společnému úsilí mezinárodního společenství podařilo dosáhnout zastavení ozbrojeného boje, a tak vytvořit základní předpoklad pro nasazení mírových sil OSN, přičemž další celkový vývoj v této zemi zůstává stále otevřený. Případ Jugoslávie tak přispěl k urychlenému poznání, že podobným konfliktům je nezbytné včas předcházet, a že mezinárodní společenství, jmenovitě KBSE, musí k tomu disponovat

i potřebnými a účinnými mechanismy, což platí i o nezbytných nástrojích politických, právních i vojenských, pro řešení otevřených konfliktů, a to i ozbrojených.

Zcela novou kvalitu do evropského (a samozřejmě i světového) vývoje vnesl rozpad Sovětského svazu, jedné ze dvou supervelmocí, donedávna v podstatě ovládajících ostatní svět. M. Gorbačovi, který má historickou zásluhu na ukončení studené války a překonání rozdělení Evropy mírovou cestou, se nepodařilo zvládnout vnitřní transformaci SSSR. Naopak, tato mnohonárodnostní říše se jako jednotný stát pod tíhou zrychleného vývoje rozpadla a na jejím území se vytvořily samostatné následnické státy, hlásící se k mírové politice, demokracii a tržnímu hospodářství. Přitom však pro velkou většinu těchto států jsou příznačné tyto rysy: nedostatečná politická konsolidace, nevyhraněné politické spektrum a hlavně katastrofální hospodářská situace. To vše vytváří zejména ve spojení s problémem kontroly jaderných zbraní a možností zneužití jaderných vědců a specialistů bývalého Sovětského svazu, pro Evropu i svět potenciálně obrovské riziko, kterému je možné čelit pouze spojeným úsilím demokratických sil a odpovědných míst v nástupnických zemích s mezinárodním společenstvím. Význam tohoto zápasu je zvýrazněn národnostními a etnickými problémy, potenciálními i aktuálními, které se v tomto prostoru bohatě vyskytují, jakož i z jeho se řídící fundamentalistickou ideologií a politickým pohybem.

Překonání těchto velkých rizik si vyžaduje bezodkladnou angažovanost ze strany vyspělých, demokratických zemí, od okamžité humanitární pomoci k efektivní dlouhodobé pomoci při obnově a transformaci ekonomiky následnických zemí SSSR. To ovšem předpokládá i nasazení obrovských zdrojů, které může poskytnout jedině sdružené úsilí bohaté části mezinárodního společenství, včetně Japonců. Úspěch, či neúspěch tohoto úsilí výrazně ovlivní další vývoj v Evropě i v ostatním světě.

Zvláště významný je tento vývoj pro země středovýchodní Evropy, kde vyklížením sovětských pozic se vytvořilo mocenské vakuum, prostor bezpečnostně zajištěný pouze ozbrojenými silami jednotlivých zdejších zemí, které navíc stále ještě úporně usilují i o dostatečnou politickou a ekonomickou stabilizaci, ale souběžně s tím i o mezinárodní posílení své bezpečnosti.

Je pochopitelné, že v tomto uvolněném prostoru se stále výrazněji prosazuje ekonomický a politický vliv sjednoceného Německa, které nese hlavní břímě pomoci ES v uvedené oblasti. Tento silící německý vliv nabývá na váze a činí postupně ze sjednoceného Německa nový mocenský faktor v celoevropském měřítku.

Z evropského vývoje po pařížském summitu lze učinit zhruba tyto hlavní závěry:

1. Hrozba tzv. velké války v současné Evropě výrazně ustoupila, a to i ve střednědobém výhledu, ovšem za předpokladu, že nedojde k vážnějších komplikacím na území bývalého Sovětského svazu. O to více však vzrostlo nebezpečí ozbrojených konfliktů menšího rozsahu, zejména na východním a jižním pomezí Evropy. To si vyžaduje odpovídající obratyschopnost.

2. Hlavní ohrožení evropské bezpečnosti se však přesouvá do nevojenské oblasti a dostává zejména sociálně-ekonomický rozměr. Proto je i v bezprostředním zájmu západoevropských zemí úspěšná a rychlá transformace posttotalitních zemí v stabilní demokratické režimy, zejména ve středovýchodní Evropě. Napomáhat tomu co nejúčinněji je vpravdě úkol celoevropský.

3. Vážnou hrozbou pro evropskou bezpečnost se stává i extrémní nacionalismus a zatím ní neschopnost evropských národů jej eliminovat. V této souvislosti má zásadní význam včasné vytvoření účinných mechanismů pro předcházení a pokojné řešení sporů.

Celkově je však možné konstatovat, že vývoj v Evropě v období po pařížském summitu KBSE přes veškeré vystřízlivění vyvolané složitostmi na cestě k nové Evropě směřuje nadále v podstatě kupředu, při zvýraznění náročnosti uskutečňování cílů a principů vytyčených pařížskou Chartou.

Nová architektura evropské bezpečnosti a spolupráce - základní prvky a obrysy

V roce 1991 se začaly zřetelně objevovat obrysy nově se vytvářejícího celoevropského systému bezpečnosti a spolupráce. Stalo se zřejmým, že tento systém nevznikne jednorázově. Vypadá to tak, že alespoň z počátku nebude jednotlivý, ucelený systém, že jím v žádném případě zatím nebude a ani s ohledem na okolnosti být nemůže KBSE. Všeobecně převládá názor, že tu půjde o dlouhodobý proces, který se zřejmě rozdělí do několika etap, protože v současné a dohledné době se Evropa bude nacházet v přechodovém období. Toto období vyžaduje pragmatické i koncepční přístupy.

Základním východiskem pro nejbližší léta je udržet a využít všechny existující instituce s tzv. evropským posláním, které se osvědčily a mají perspektivu se postupně transformovat v celoevropské - týká se to nejen Rady Evropy a Evropského společenství (ES), ale i zbylého pilíře bipolárního systému - NATO.

Atlantická aliance, která zůstává i nadále hlavní zárukou bezpečnosti svých členů i ve změně evropské situace, se stala i pro ostatní evropské země, zejména nové demokratické režimy ve středovýchodní Evropě, hlavním stabilizačním faktorem v celoevropském měřítku, základní bezpečnostní strukturou na tomto kontinentu. Samostatné NATO se přizpůsobuje novým podmínkám, a to nejen četnými opatřeními ve vojenské oblasti, ale též zvýrazňováním své politické funkce.

Z hlediska vytváření nové architektury evropské bezpečnosti a spolupráce mají zvláštní význam stanoviska NATO zaujatá na zasedání v Kodani (7.-8. 11. 1991 na úrovni nejvyšších představitelů).

V prohlášení z kodaňského zasedání se mj. uvádí: "Jsme pevně rozhodnutí posilovat KBSE, jejíž úloha má základní význam pro pokrok stability a demokracie v Evropě v tomto období historických změn... KBSE nabízí neocenitelnou možnost stát se jediným fórem, kde se shromažďují všechny země Evropy, Spojené státy americké a Kanada kolem kodexu společného chování, týkajícího se práv člověka, základních svobod, demokracie, nadřazenosti práva, bezpečnosti a hospodářské svobody. Nová instituce a struktury KBSE, navržené londýnským summitem a vytvořené summitem v Paříži, mají být upevněné a rozvinuté, aby KBSE získala prostředky umožňující plné uplatnění zásad obsažených v helsinském Závěrečném aktu, Pařížské chartě a dalších zásadních dokumentech KBSE, což jí umožní odpovídat na nové výzvy, které by se v Evropě objevily."

V tzv. Římském prohlášení o míru a spolupráci vydaném nejvyššími představiteli členských zemí NATO se říká: "Žádná instituce nebude moci sama odpovědět na všechny výzvy, které budou v nové Evropě nastoleny; k tomu bude potřebné vzájemné působení jistého souboru institucí, které shromažďují země Evropy a Severní Ameriky... Toto vzájemné působení bude mimořádně důležité proto, aby umožnilo vyhnout se nestabilitě, stejně jako rozdělení, které by bylo důsledkem zejména ekonomické nerovnosti a zosťoveného nacionalismu."

Mimořádný význam má také fakt, že římský summit se přihlásil k pojetí bezpečnosti, které prosazuje KBSE, k tzv. kooperativní bezpečnosti, zahrnující nejen vojenské, ale i nevojenské aspekty, tedy i politické, ekonomické, sociální a ekologické jako "nevyhnutelné rozměry obrany". Na římském zasedání bylo oznámeno rozhodnutí o výrazném snížení konvenčních a jaderných sil NATO s tím, že obranná funkce aliance zaujímá i v nové strategii NATO prvořadé místo s důrazem na přizpůsobení se novým podmínkám.

Římské zasedání dalo jasné najevo, že zatím nepřichází v úvahu rozšíření ani členské základny, ani závazků NATO. Současně však projevilo připravenost rozvíjet co nejušší kontakty s ostatními evropskými zeměmi, jmenovitě s členy bývalé Varšavské smlouvy a v této souvislosti zdůraznilo význam nového orgánu - Rady NATO pro spolupráci.

Ještě větší význam má další vývoj evropského společenství, které je považováno za "jádro" a současně i "motor" evropského sjednocování.

Základní problémy, před kterými ES stojí, jsou dva:

● vztah mezi "prohlubováním" a "rozšiřováním" společenství a optimální postupy v této souvislosti,

● politické a bezpečnostní rozměry společenství.

V tomto směru byla učiněna zásadní rozhodnutí na summitovém zasedání ES, které se ve dnech 9.-10. 12. 1991 uskutečnilo na nejvyšší úrovni v holandském Maastrichtu. Zde se po náročných jednáních dospělo k dohodám o dalším prohloubení integrace ES v hospodářské, měnové i politické oblasti.

K nejzávažnějším výsledkům těchto jednání patří dohoda o zavedení jednotné evropské měny v celém společenství nejpozději do 1. ledna 1999. Smlouva o těchto a dalších otázkách spojených s vytvořením hospodářské a měnové unie byla slavnostně podepsána 7. února 1992 (opět v Maastrichtu). Mimořádně závažné jsou však i dohody v "politické oblasti", a to jak v zahraniční, tak i v bezpečnostní politice. V Maastrichtu se také definitivně prosadil názor přijímat v rámci formování společné zahraniční politiky důležitá rozhodnutí pouze kvalifikovanou většinou, tzn. že byl opuštěn princip konsensu, mnohdy citelně oslabujícího operativnost společných zahraničněpolitických akcí dvanáctky. Tato problematika bude však předmětem dalších jednání. To ještě více platí o společné bezpečnostní politice, která je velice úzce propojena s problematikou dalšího vývoje NATO, tedy i postavením USA v Evropě. Došlo také k významnému posunu při vymezení budoucí úlohy ZEU (Západoevropská unie byla vytvořena v roce 1954 v souvislosti se začleněním SRN do NATO, avšak její činnost nebyla dosud rozvinuta). ZEU byla pověřena vypracováním společné obranné politiky ES, čímž vůbec poprvé získala smluvní vazbu na ES. Při jednáních bylo současně zdůrazněno, že ZEU bude "provádět" rozhodnutí Politické unie ES v souladu s NATO. I když k vytvoření **Politické unie ES** vede ještě složitá cesta, politicko-právní zakotvení úlohy ZEU jako "evropského pilíře" obranné struktury ES, je politicky velmi závažné a má velký význam i pro středoevropské země, tedy i ČSFR, usilující o postupné, co nejrychlejší začlenění do západních integračních a obranných seskupení.

V této souvislosti je namístě upozornit na to, že západní politika, stejně jako celý svět, byla zaskočena náhlostí, prudkostí a hloubkou změn ve východní Evropě, a že stále není s to odpovídajícím způsobem na tamní vývoj reagovat. Dá se říci, že tuto politiku charakterizuje značná opatrnost. NATO i ES zůstávají zatím v jistém smyslu uzavřenými seskupeními "vyvolených", i když se snaží nové situaci co nejvíce přizpůsobit. Dále i působit v celoevropském měřítku a aktivně se podílet na tvorbě nové architektury evropské bezpečnosti a spolupráce. Stává se stále zřejmějším, že obě tato seskupení představující "jádra" nového systému se budou jen velice obezřetně rozšiřovat směrem na východ. Stanovisko NATO k bezpečnostním snahám středoevropských zemí a složitosti spojené se získáním přidruženého členství v ES to jasně dokládají.

Pokud jde o Radu Evropy, která má velké zásluhy a autoritu zejména v oblasti lidských práv, ale též při vytváření evropského právního řádu vůbec, zdá se, že přeměna v celoevropskou instituci bude v tomto případě nejjednodušší a nejpřirozenější. Přitom Rada Evropy je také institucí, kde by se mohla nejsnázeji prosazovat idea Evropské konfederace.

V nové architektuře má své specifické místo i KBSE, jejímž hlavním posláním v nejbližším období se zřejmě stanou aktivity při radikální demilitarizaci evropského kontinentu, v přijímání a realizaci dalších opatření k posilování důvěry i vytváření k tomu nezbytných mechanismů. Zvláštní význam bude mít působení KBSE na poli předcházení a pokojného řešení sporů.

Aktivity KBSE by se měly soustředit především na středovýchodní a jihovýchodní Evropu, tedy prostor, kde existuje bezpečnostní vakuum a kde se nabízejí i reálné možnosti k úzké součinnosti s institucemi NATO. Rozšíření KBSE o asijské členy vnáší však do poslání této nepočetnější struktury "evropské architektury" nové rozměry s tím, že KBSE bude plnit

i funkci jakéhosi "filtru" pro struktury "vyššího řádu" a současně vytvářet rámec obepínající společenství států a jiných komunit v obrovském prostoru od San Franciska po Vladivostok.

Ukazuje se tedy, že nově se vytvářející kooperativní systém nebude čistě evropský ani jednotný. Bude to - alespoň v přechodném období - směsice několika vzájemně se prolínajících a doplňujících struktur různé dimenze i rozdílného vývojového stupně (tzv. interlocking system). Proto má zvláštní význam i jeho co nejdokonalejší "informační" propojení zajišťující maximálně možnou akční koordinaci a vylučující zbytečné překrývání.

Dále se již zřetelně objevuje další charakteristický rys, totiž že bezpečnost a spolupráce bude zajišťována společným úsilím i v subregionálním měřítku. Platí to nejen pro západní Evropu či území bývalého Sovětského svazu, ale i oblast rozprostírající se od Baltského po Jaderské moře ("Hexagonála", "Trojka"?). Přitom rozvoj a posilování regionální spolupráce a bezpečnosti by mělo být organicky spjata s celoregionálním úsilím. Toto pak se celosvětovým, jmenovitě v rámci OSN.

Stejně tak organickou součástí vytvářejícího se celoevropského systému bezpečnosti a spolupráce se stávají i bilaterální vztahy, zejména mezi sousedními zeměmi ve střední Evropě. Tyto vztahy by měly plnit funkci jakési "síťové výstuže" architektury nové Evropy.

Nepominutelným a příznačným prvkem sjednocující se Evropy se konečně musí stát nadnárodní a občanský prvek, rozvoj vztahů na nevládní úrovni. Zvláštní uplatnění nabízí spolupráce v tzv. příhraničních oblastech, rozvoj tzv. "euroregionů", kde je možné zcela konkrétně dokumentovat, že národnostní, či národnostní rozdíly nemohou být překážkou součinnosti občanů - Evropanů.

Další vývoj helsinského procesu - prohloubení i rozšíření

Na pražském setkání Rady KBSE nebyla pouze rozšířena členská základna, ale současně i projednány, formulovány a schváleny představy a konkrétní návrhy zacílené na zvýšení efektivnosti dalšího působení KBSE v současném složitém evropském vývoji, který je významně ovlivňován i mimoevropskými faktory. Tyto návrhy budou tvořit hlavní obsah následné konference KBSE, která se sejde koncem tohoto března v Helsinkách a počátkem července roku 1992 vyvrcholí novým setkáním nejvyšších představitelů zemí KBSE (tzv. Helsinky 2).

Rozhodnutí, popř. návrhy, týkající se změn a úprav mechanismů, pracovních metod a institucionálního zajištění KBSE patří vedle rozšíření členské základny KBSE a zásadních stanovisek v oblasti kontroly zbrojení, odzbrojení či opatření k posilování důvěry, k hlavním výsledkům pražského zasedání. Tato problematika byla shrnuta ve zvláštním dokumentu nazvaném Pražský dokument o dalším rozvoji institucí a struktur KBSE, který významně rozvíjí pařížskou Chartu pro novou Evropu, jež formulovala stěžejní zásady a základní cíle helsinského procesu v kvalitativně nové evropské situaci, ale která mohla jen obecně vymezit úlohy, vzájemný vztah stálých institucí KBSE a jejich struktur.

V pražském dokumentu, schváleném Radou KBSE, se zejména stanoví, že:

■ Mezi zasedáními Rady KBSE je nejvyšším orgánem KBSE Výbor zmocněnců, který je zodpovědný za sledování, řízení a koordinaci všech dohodnutých akcí KBSE. Ten se v zájmu zvýšení efektivnosti bude scházet nejméně jedenkrát za tři měsíce. Výboru zmocněnců byla zvýšena kompetence i v oblasti politických konzulací s tím, že k tomu účelu bude zdokonalen i celý informační systém KBSE.

■ Vzhledem k tomu, že k hlavním úkolům KBSE patří tzv. lidská dimenze, tj. oblast individuálních a kolektivních lidských práv, přeměnilo se varšavské Středisko KBSE pro svobodné volby na Úřad pro demokratické instituce a lidská práva, který bude mít podstatně širší záběr i pravomoci. Zároveň bude spolupracovat s jinými významnými institucemi činnými v této oblasti (jako je třeba Rada Evropy).

■ V zájmu zvýšení schopnosti KBSE ochránit lidská práva, demokracii a právní státost se modifikuje zásada konsensu (tj. jednomyslnosti) dosud výlučně v KBSE uplatňovaná, a to tak, že v případě jasného, rozsáhlého a nenapraveného porušení závazků KBSE bude rozhodnuto o přiměřených opatřeních k nápravě i bez případného souhlasu dotyčného státu (tzv. princip consensus minus 1).

■ Jako pomoc v úsilí o přechod k tržnímu hospodářství bude zřízeno zvláštní ekonomické fórum, které rozvine svou činnost v součinnosti s jinými významnými institucemi, působícími v evropské ekonomice.

■ Výrazně se musí zvýšit operativní i politická schopnost KBSE zejména o oblasti řešení krizí a předcházení konfliktům. Proto se zvyšují úkoly i pravomoci vídeňského **Střediska KBSE pro předcházení konfliktům** s tím, že helsinská následná schůzka KBSE se bude přednostně touto problematikou zabývat v plné šíři.

Pražský dokument formuluje další návrhy a stanoviska, pokud je o zvýšení účinnosti KBSE. Zásadně jej charakterizuje jeden rys: **dosáhnout zvýšení efektivnosti nejen vlastním úsilím, ale především co nejtěsnější součinností s ostatními již existujícími strukturami a mechanismy vytvářejícími novou architekturu evropské bezpečnosti a spolupráce.**

Jak zdůraznil československý ministr zahraničních věcí Jiří Dienstbier ve svém závěrečném hodnocení výsledků pražského zasedání Rady KBSE - **"jsou to jen kroky na dlouhé cestě, bude třeba mnoha dalších"**. O některých zvláště významných (avšak zatím jen perspektivních) mluvil se značným ohlasem prezident Václav Havel ve svém uvítacím projevu na pražském zasedání (právní závaznost rozhodnutí KBSE, vlastní ozbrojení síly KBSE, přenášení částí státních kompetencí na nadnárodní organizace atd.).

Pražské jednání přineslo významné výsledky, i z hlediska ČSFR, a je možné je hodnotit jako počátek nové fáze helsinského procesu, kterou má stvrdit a upřesnit helsinská konference (Helsinky 2). Je dokonce možné hovořit o zásadním přelomu. V Praze bylo v zájmu světového míru rozhodnuto rozšířit oblast platnosti a prosazování stěžejních zásad helsinského procesu i do asijského prostoru a vytvářet tak široké společenství mírového soužití, spolupráce založené na společných hodnotách. Základní strategie evropské, a tedy i naší bezpečnosti spočívá v posunu pásma demokracie a možné prosperity co nejdále na východ.